

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Kraków dnia 8 maja 2017 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Wojciech Żukowski

Protokolant: starszy protokolant Marzena Stępkowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 8 maja 2017r. w Krakowie

sprawy z powództwa T. A.

przeciwko Fundusz (...) w W.

o ustalenie

I. ustala, że umowa z dnia 9 grudnia 2011 r. zawarta pomiędzy B. A. a Fundusz (...) w W., na podstawie której B. A. przeniosła na Fundusz (...) w W. prawo własności nieruchomości położonej w K. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy dla Krakowa – Podgórze w Krakowie prowadzi księgę wieczystą (...) w zamian za dożywotne utrzymanie – jest nieważna,

II. zasądza od strony pozwanej Fundusz (...) w W. na rzecz powoda T. A. kwotę (...) (słownie: siedem tysięcy dwieście siedemnaście) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania,

III. nakazuje ściągnąć od strony pozwanej Fundusz (...) w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie kwotę 17027 zł. 26 gr. (słownie: siedemnaście tysięcy dwadzieścia siedem złotych dwadzieścia sześć groszy) tytułem kosztów sądowych, od których powód został zwolniony.

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 23 grudnia 2014 r. powód T. A. wniósł przeciwko stronie pozwanej Fundusz (...) w W. o:

- stwierdzenie nieważności umowy z dnia 9 grudnia 2011 r. zawarta pomiędzy B. A. a Fundusz (...) w W., na podstawie której B. A. przeniosła na Fundusz (...) w W. prawo własności nieruchomości położonej w K. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy dla Krakowa – Podgórze w Krakowie prowadzi księgę wieczystą (...) w zamian za dożywotne utrzymanie

- zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego.

Na uzasadnienie żądania pozwu podał, że jest wraz z H. P. spadkobiercą B. A.. W dniu 9 grudnia 2011 r. B. A. zawarła kwestionowaną pozwem umowę. Umowa ta jest nieważna, gdyż B. A. w momencie jej zawierania znajdowała się w stanie wyłączającym świadome lub swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Cierpiała od wielu lat na zaburzenia psychiczne. Cierpiała nadto na znacznie ograniczenie pola widzenia oka prawego i całkowitą ślepotą oka lewego. Fakt, iż uzyskiwała emeryturę w wysokości 6870 zł. wskazuje na wątpliwość co do świadomości B. A. przy zawieraniu umowy. Pozostawała pod opieką osób trzecich.

W złożonej w dniu 11 lutego 2015 r. odpowiedzi na pozew (k. 46) strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa i o zasądzenie zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu zarzuciła brak interesu prawnego powoda. Zaprzeczyła aby B. A. znajdowała się w stanie wyłączającym świadome lub swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli. W szczególności w trakcie zawierania mowy zachowywała się normalnie i nic nie wskazywało na jakies zaburzenia psychiczne. Zaprzeczyła by B. A. była niewidoma.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 9 grudnia 2011 r. przed notariuszem K. G. została zawarta pomiędzy B. A. a Fundusz (...) w W. umowa o dożywocie, na podstawie której B. A. przeniosła na Fundusz (...) w W. prawo własności nieruchomości stanowiącej samodzielny lokal mieszkalny nr (...), położony w budynku nr (...) przy ul. (...) w K., objęty księgą wieczystą (...) wraz z prawami związanymi z jego własnością w zamian za dożywotnie utrzymanie stosownie do art. 908 k.c. Fundusz (...) w W. umową tą ustanowiła na rzecz B. A. nieodpłatną, dożywotnią służebność mieszkania na w/w lokalu.

Dowód: - odpis aktu notarialnego, k. 12-15

- przesłuchanie świadka K. G., k. 203

W latach 1972-1996 B. A. była trzykrotnie hospitalizowana w Klinice (...). W czerwcu 2008 r. została umieszczona w Szpitalu im. (...) na okres blisko 10 miesięcy. W październiku 2009 r. ponownie została hospitalizowana z powodu pogorszenia stanu psychicznego. Cierpiała na schizofrenię urojeniową z przewagą objawów negatywnych. Od 2009 r. B. A. z uwagi na stan zdrowia znajdowała się pod całodobową opieką faktycznych opiekunek. Cierpiała na jaskrę i zaćmę. Nie była w stanie podejmować decyzji życia codziennego i robiły to za nią opiekunki. Była praktycznie ślepa, bez możliwości samodzielnego przeczytania dokumentu, z pełną zależnością od pomocy i opieki otoczenia.

W dacie zawierania umowy z dnia 9 grudnia 2011 r. B. A. znajdowała się w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli.

Dowód: - dokumentacja medyczna, k. 20-28, 133-190

- przesłuchania świadka L. B., k. 204

- przesłuchanie świadka K. R. (1), k. 205

- przesłuchanie świadka H. P., k. 205

- przesłuchanie świadka Z. P., k. 206

- przesłuchanie świadka F. N., k. 257

- opinia biegłego psychiatry, k. 279

- ustne wyjaśnienia biegłej, k. 346

W roku 2012 B. A. uzyskała przychody ze stosunku służbowego w Sądzie Rejonowym dla Krakowa – Śródmieścia w Krakowie w kwocie 74944,80 zł.

Dowód: - odpis deklaracji PIT, k. 29

B. A. zmarła dnia 4 sierpnia 2014 r. Spadek po niej nabyli siostra H. P. i brat T. A. po 1/2 części.

Dowód: - odpis aktu zgonu, k. 30

- odpis aktu poświadczenia dziedziczenia, k. 93

Przy ustalaniu stanu faktycznego oparł się sąd na dowodach z dokumentów publicznych – odpisach umowy, deklaracji podatkowej, aktu zgonu i akcie poświadczenia dziedziczenia – które nie były kwestionowane co do ich prawdziwości i stanowiły dowód na okoliczności urzędowo w nich stwierdzone.

Oparł się sąd nadto na niekwestionowanej przez strony dokumentacji medycznej B. A.. Dowód ten należy ocenić jako obiektywny i wiarygodny – jako sporządzony przez osoby kompetentne do oceny stanu zdrowia chorej.

Dał sąd wiarę zeznaniom świadków L. B., K. R. (1), H. P., Z. P., F. N.. Zeznania te są zgodne i wzajemnie uzupełniające się. Okoliczności podane przez świadków nie popadają w sprzeczność z informacjami wynikającymi z dokumentacji medycznej B. A.. Nadto podkreślić należy, że świadkowie L. B., K. R. (2), Z. P. i F. N. pozostawali bezpośrednim osobistym w kontakcie z B. A., a zatem mieli obiektywne warunki po temu aby poczynić rzetelne obserwacje co do zachowania B. A. i ujawniających się u niej objawów chorobowych. Świadek H. P. wprawdzie nie spotykała się osobiście z B. A. od 2010 r. jednakże pozostawała z nią w systematycznym kontakcie telefonicznym oraz pozostawała w kontakcie z jej opiekunkami, przy czym zeznania świadka nie popadają w sprzeczności z zeznaniami świadków, którzy pozostawali z B. A. w bezpośrednim kontakcie.

Zeznaniom świadka K. G. dał sąd wiarę jedynie w zakresie okoliczności, iż przed świadkiem została zawarta kwestionowana umowa, albowiem okoliczność ta wynika z treści aktu notarialnego sporządzonego przez świadka. Natomiast ujawnione w zeznaniach przekonanie świadka co do tego, że B. A. zdawała sobie sprawę, co podpisuje, nie może być – w konfrontacji z opinią biegłego sporządzoną w niniejszej sprawie - miarodajne dla rozstrzygnięcia w sprawie. Ocena stanu psychicznego wymaga bowiem wiadomości specjalnych, których świadek, jako nie będąca lekarzem, nie posiada.

Zeznania świadka M. B. nie zasługiwały na wiarę. Z zeznań świadka wynika, że nie uczestniczył on w zawieraniu umowy z B. A., a jedynie wcześniej z nią rozmawiał. Ocena świadka, iż B. A. rozumiała to, o czym rozmawiali, i „bardzo jasno myślała i kojarzyła dokładnie” nie może być – z tej samej przyczyny jak w wypadku zeznań świadka K. G. – miarodajna dla rozstrzygnięcia, skoro świadek nie posiadał wiedzy specjalistycznej dla rzetelnej oceny tej okoliczności. Ponadto świadek sam przebiegu rozmowy dokładnie nie pamiętał. Przeciwno wiarygodności zeznań świadków K. G. i M. B. co do zachowań B. A. przemawia również silnie okoliczność, że kontakt świadków z B. A. był incydentalny i świadkowie ci, nie znając bliżej B. A., nie mieli obiektywnych warunków aby stwierdzić, czy zachowanie B. A. rzeczywiście nie odbiega od normy i nie ujawnia istniejących u niej zaburzeń psychicznych.

Zeznania świadka M. R. nie stanowiły podstawy ustaleń faktycznych, albowiem świadek osobiście żadnego kontaktu z B. A. nie miała i przeto nie mogła zaobserwować okoliczności, które mogłyby mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Pominięto przesłuchanie świadka N. J., gdyż wskazany adres zamieszkania świadka okazał się nieprawidłowy (k. 334).

Dał sąd w całości wiarę opinii biegłej psychiatry. Opinia ta została sporządzona w sposób zrozumiały i jasny. Biegła oparła swoje wnioski na przesłankach ustalonych w oparciu o wiarygodny materiał dowodowy w postaci obiektywnego dowodu jakim jest dokumentacja medyczna B. A. oraz zeznania tych świadków, którzy mieli obiektywne warunki do zaobserwowania zachowań i objawów ujawniających się u B. A.. Wnioskowanie zastosowane w opinii nie wykazuje błędów logicznych. Biegła w sposób przekonujący odniosła się na rozprawie w dniu 8 maja 2017 r. do zarzutów podnoszonych przez pełnomocnika strony pozwanej. W szczególności wyjaśniła, których objawów chorobowych u B. A. mogła dotyczyć remisja, wskazując, że remisja obejmowała wyłącznie objawy paranoidalne, lecz nadal utrzymywały się negatywne objawy schizofrenii. W konsekwencji twierdzenia pełnomocnika strony pozwanej dotyczące remisji, która miała mieć miejsce u B. A., należy ocenić jako gołosłowną polemikę z wnioskami biegłej opartymi na posiadanej przez biegłą wiedzy specjalistycznej. Okoliczność, że kwestionowana umowa została zawarta przed notariuszem sama w sobie nie podważa wniosków opinii, gdyż notariusz nie miał w ocenie sądu obiektywnych warunków do rzetelnego zorientowania się co do stanu zdrowia B. A., jeżeli uwzględni się, że kontakt tych osób był relatywnie krótki i incydentalny. Kwestia czy B. A. zawierała umowy kredytu nie ma znaczenia dla oceny, czy jej stan zdrowia uzasadnia

przyjęcie, że w chwili zawierania kwestionowanej umowy znajdowała się w stanie wyłączającym świadome lub swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Uwzględnić natomiast należy, że ustalona w niniejszej sprawie sytuacja finansowa B. A., w szczególności znaczna wysokość pobieranego przez nią uposażenia i brak jakichkolwiek informacji o ewentualnych problemach finansowych w bieżącym utrzymaniu, silnie poddaje w wątpliwość ekonomiczną i życiową celowość zawarcia kwestionowanej w niniejszej sprawie umowy. Okoliczność ta silnie przemawia za oceną, że w dacie zawierania kwestionowanej umowy stan zdrowia B. A. rzeczywiście był taki, jak to stwierdziła biegła w opinii.

W świetle powyższego Sąd oddalił wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego, gdyż jego przeprowadzenie było dla rozstrzygnięcia zbędne, a uwzględnienie spowodowałoby jedynie niepotrzebną przewłokę postępowania.

Sąd zważył co następuje:

Zgodnie z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Na uzasadnienie żądania pozwu powód powołał się na fakt, iż spadkodawczyni zawarła kwestionowaną w niniejszej sprawie umowę pozostając w stanie wyłączającym świadome lub swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli.

Zgodnie z art. 82 k.c. nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych. Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego w dacie zawierania umowy z dnia 9 grudnia 2011 r. B. A. znajdowała się w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli. W konsekwencji ocenić należy, że zawarta przez nią umowa jest z mocy art. 82 k.c. nieważna.

W wypadku powództwa o ustalenie powód - obok udowodnienia okoliczności, z których wynika twierdzona przez niego treść stosunku prawnego (w realiach niniejszej sprawy – okoliczność, iż B. A. znajdowała się w czasie zawierania spornej umowy w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli) - musi wykazać dodatkową przesłankę skutecznego dochodzenia powództwa o ustalenie w postaci istnienia po jego stronie interesu prawnego w uzyskaniu orzeczenia ustalającego. W tym kontekście uwzględnić należy, że powód jest następcą prawnym strony kwestionowanej umowy. Jego następstwo prawne w 1/2 części zostało wykazane aktem poświadczenia dziedziczenia po B. A., który stanowi skuteczny wobec strony pozwanej dowód przewidziany w art. 1027 k.c. Przyjmując koncepcję, że w wypadku sporu o własność nieruchomości nie tylko powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej lub o świadczenie jest właściwą drogą dla osiągnięcia zamierzonego skutku (SN w wyroku z 20 października 2011 r., IV CSK 13/11), uznać należy, że po stronie powoda istnieje interes prawny w uzyskaniu orzeczenia ustalającego nieważność czynności prawnej. Jako następca prawny B. A. (strony kwestionowanej umowy) jest bowiem żywotnie zainteresowany w rozstrzygnięciu kwestii ważności tej umowy, gdyż od rozstrzygnięcia tej kwestii zależy jaki jest skład odziedziczonego przezeń spadku.

Mając powyższe na uwadze, stwierdzając, że powód wykazał zarówno określone w art. 82 k.c. przesłanki nieważności kwestionowanej umowy, jak i interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. powództwo podlegało uwzględnieniu o czym orzeczono w pkt I sentencji na podstawie wyżej powołanych przepisów.

Na zasądzone w pkt II sentencji od przegrywającej strony pozwanej na rzecz wygrywającego proces powoda na zasadzie art. 98 § 1 k.p.c. koszty postępowania złożyły się: wynagrodzenie pełnomocnika pozwanego (7200 zł.) oraz opłata skarbową od pełnomocnictwa (17 zł.).

O ściągnięciu od przegrywającej strony pozwanej, na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych, które wobec zwolnienia powoda od kosztów sądowych Skarb Państwa tymczasowo poniósł, orzeczono w pkt III sentencji na zasadzie art. 113 ust. 1 u.k.s.c.

Na koszty sądowe złożyły się:

- opłata od pozwu: 15950 zł.
 - koszt dokumentacji medycznej: 80,56 zł. (k. 242)
 - koszt dokumentacji medycznej: 2,44 zł. (k. 243)
 - koszt opinii biegłej: 700,60 zł. (k. 281)
 - koszt tłumaczenia: 203,45 zł. (k. 283)
 - koszt tłumaczenia: 90,21 zł. (k. 339)
- łącznie: 17027,26 zł.